

כשמה כועס

וְאֵת שְׁעֵיר הַחֲטָאֵת דָּרַשׁ דְּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרָף וַיִּקְצָף עַל אֱלֹעֶזֶר וְעַל אֵיתָמָר בְּנֵי אֶהֱרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר: (ויקרא י (טז).

ויקרא רבה פרשה יג סימן א

רבי פנחס ורבי ירמיה בשם ר' חייא בן אבא פתח: "אוזן שומעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין" (משלי טו לא). "אוזן שומעת תוכחת חיים" - אלו בניו של אהרן, שהיו בצד המיתה.² "בקרב חכמים תלין" - זכו ונתייחד הדיבור עליהם ועל אביהם ועל אחי אביהם בחייהם. זהו שכתוב: "ואת שעיר החטאת דרוש דרש משה והנה שורף" (ויקרא י טז) - מהו דרוש דרש? ב' דרישות. אמר להם: אם שחטתם למה לא אכלתם? אם לא הייתם עתידין לאכול, למה שחטתם? מיד: "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרון" (שם). וכיון שכעס נתעלמה ממנו הלכה. א"ר הונא: בשלשה מקומות כעס משה ונתעלמה ממנו הלכה, ואלו הן: בשבת ובכלי מתכות ובאזן.³ בשבת מנין? שנאמר: "ויותירו אנשים ממנו עד בוקר ... ויקצוף עליהם משה" (שמות טז כ). וכיון שכעס, שכח לומר להם הלכות שבת אמר להם: "הוא אשר דבר ה' שבתון שבת קודש לה' מחר" (שם כג).⁴ ובכלי מתכות מנין? שנאמר: "ויקצוף משה על פקודי החיל" (במדבר לא יד). וכיון שכעס, נתעלמה ממנו הלכה ושכח לומר להם הלכות כלי מתכות.⁵ וכיון שלא אמר משה, אמר אלעזר הכהן תחתיו, שנאמר: "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא: ... זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה" (שם כא) - אמר להם: למשה רבי ציווה ואותי לא ציווה.⁶ באזן מנין? שנאמר: "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר".⁷ וכיון שכעס, נתעלמה ממנו הלכה שאזן אסור לאכול בקדשים. "הנותרים לאמר" - רבי פנחס ור' יהודה ברבי סימון. ר' פנחס אמר: אמר להם: הטובים מתו והרעים נשתיירו! ור' יהודה ברמי סימון אמר: אמר להם: אף אתם לואי לא נשיתרתם!⁸

¹ אין זו הפעם הראשונה וגם לא האחרונה שמשו כועס. כבר קדמה לה פרשת המן בשמות טז כ: "ולא שמעו אל משה ויותרו אנשים ממנו עד בקר וירם תולעים ויבאש ויקצף עליהם משה". ואף לא האחרונה, שעתיד משה לכעוס גם בפרשת מלחמת מדין, במדבר לא יד: "ויקצף משה על פקודי החיל שרי האלפים ושרי המאות הבאים מצבא המלחמה". אלה הכעסים המפורשים במקרא, והמדרש מעצים מקרים אלה ואף מוסיף אחרים עליהם, לחלקם יש גם סמך ברור במקרא, כגון: על פרעה במצרים, שבירת הלוחות, במרגלים, בחטא מי מריבה ופרשת בני גד ובני ראובן.

² ראה ויקרא רבה י ד, אשר דורש את תחילת פרק ח בפרשת צו בה אהרון ובניו מתחילים בימי המילואים וחינוכם לכהונה: "הצל לקחים לפנות - אלו בניו של אהרן. ומטיס להגן אם תחשוך (משלי כד יא) - שהיו בצד המיתה. אמר רב חנן: כתיב: ויקח מידם ויצר אותו בחרט (שמות לב ד) - תבוא לקיחה של כאן ותכפר על לקיחה שלהלן. מתו שנים ונשארו שנים: קח את אהרן ואת בניו איתו (ויקרא ח ב). נראה ששם הבנים שהיו "בצד המיתה" הם נדב ואביהוא, שני בניו הגדולים של אהרון, שנגזר עליהם למות, בעקבות חטא העגל. וכאן, במדרש שלנו, אולי הכוונה לאלעזר ואיתמר שגם הם בעצם צריכים היו למות. ועדיין לא ברור הקשר לפסוק במשלי, אולי "תוכחת חיים" באה במשמעות של תוכחה שעלתה בחיים ... וראה עוד ויקרא רבה כ ב, בתחילת פרשת אחרי מות איך במסגרת הדיון על חטאם של נדב ואביהוא משתרבב גם סיפור העקידה! וכאן פחתנו פתח לנושא נכבד שבחלקו דנו בו בדברינו **שררה על הציבור** בפרשה זו בשנה האחרת ובחלקו בדברינו **נדב ואביהוא כסמל לדורות** בפרשת אחרי מות ובע"ה נזכה להשלים.

³ אלו שלושה המקרים המפורשים במקרא שמנינו לעיל: שבת - האנשים שהותירו מהמן (ביום חול), כלי מתכת - מלחמת מדין ואזן (אגל) - המקרה שלנו, כפי שהוא מסביר ומפרט.

⁴ כיון שכעס על האנשים שלקטו ביום חול יותר מהכמות הנדרשת (עומר לגולגולת), שכח לומר להם שביום שישו כן ילקטו כפליים בשביל שבת, עד שהקב"ה היה צריך לומר לו שנית. ודבר זה נרמז בלשון: "הוא אשר דבר ה'". ראה שמות רבה כה י: "כיון שכעס שכח לומר להם שילקטו ביום השישי שני עומדים לאחד. כיון שהלכו ולקטו ביום השישי ומצאו כפלים, באו הנשיאים ואמרו למשה שנאמר: ויבואו כל נשיאי העדה ויגידו למשה. ומה אמר להם? הוא אשר דבר ה'! ואינו אומר: הוא אשר דברתי, אלא: אשר דבר, ששכח. ועל זה נאמר: עד אנה מאנתם, שהוא מכניס משה בכללם". (אירוע זה מוזכר בזמירה לשבת ובהושענות, מצא היכן).

⁵ כיצד לטהר כלי מתכת, ככתוב: "כל דבר אשר יבאש תעבירו באש וטהר אף במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבאש תעבירו במים" (במדבר פרק לא פסוקים כא-כד).

⁶ אלעזר תופס פיקוד, אבל גם מקפיד בכבודו של משה או שסבור שציטוט ההלכה מפי משה, ייתן יתר תוקף לדבריו. ראה דברינו **חילופי דורות ומשמרות** בפרשת פנחס. ועל"פ, דמותו של אלעזר כפי שמצטיירת כאן, חשובה להבנת דמותו כפי שמצטיירת במדרש אשר ממשיך והולך אחורה, למקרה השלישי בו כועס משה בפרשתנו, בין השאר גם על אלעזר ואיתמר.

⁷ פה לכאורה משה כועס רק על אלעזר ואיתמר בני אהרון ובעיקר מן הסתם יצא קצפו גם כנגד אהרון, אלא שלא רצה או לא יכול היה לצאת כנגד אחיו הגדול ממנו, כפי שגם לא עשה, רק חלקית, בחטא העגל. אבל בספרא תורת כהנים בפרשתנו משמע שכעס משה גם על אהרון, הגם שאין זה כתוב מפורש בפסוק. ראה ספרא שמיני פרק ב סימן ג: "מלמד שנתן פניו כלפי פניו וכעס כנגד אהרון".

⁸ מדרשים לא מעטים יש לנו אשר "מחמירים" מאד עם דמותו של משה ומציינים אותה בצבעים קיצוניים או ירודים, ללא כל צורך או צידוק הנראה לעין, לפחות לא מן המקרא. וזה אחד מהם. מדוע לתאר את משה כאדם כל כך קשה ואכזרי וחסר כל רגש? מה גם שבתורת כהנים (פרשתא א פרק א בפרשתנו) הוא מפרש את "הנותרים" לשבח ולא לגנאי: "הנותרים (אלעזר ואיתמר) שקולים בו בכבוד ואין הראשונים (נדב ואביהוא) שקולים בו בכבוד". אז מאיפה לוקחים ר' פנחס ור' יהודה בר' סימון את פירושה הקשה

"וידבר אהרן אל משה" (ויקרא י יט) - בדיבור ענה כנגדו, כדכתיב: "דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות" (בראשית מב ל) "הן היום הקריבו את חטאתם ואת עולתם לפני ה' ותקראנה אותי כאלה, ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'?" (שם) - אמר לו: היום מתו בני, היום אקריב קרבן; היום מתו והיום אוכל בקדשים?⁹ מיד דרש אהרן קל וחומר למשה: ומה מעשר הקל אסור לאונן, חטאת החמורה, אינו דין שתהא אסורה לאונן? מיד: "וישמע משה וייטב בעיניו" - הוציא כרוז לכל המחנה ואמר: אני טעייתי את ההלכה ואהרן אחי בא למדני.¹⁰ אלעזר ידע את ההלכה ושתק, איתמר ידע את ההלכה ושתק, זכו ונתייחד הדיבור עליהם ועל אביהם ועל אחי אביהם בחייהם. זהו שכתוב: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר אלהם: דברו אל בני ישראל לאמור" (ויקרא יא א-ב) - תני ר' חייא: "לאמר אליהם" - לבנים לאלעזר ואיתמר.¹¹

ספרא שמיני פרשה א פרק ב סימן יב

"וישמע משה וייטב בעיניו" - הודה מיד ולא בוש לומר לא שמעתי. א"ר יהודה: חנניה בן יהודה היה דורש כל ימיו: קשה הקפדה שגרמה לו למשה לטעות. אחר מיתתו, הריני כמשיב על דבריו: ומי גרם לו שהקפיד: אלא שטעה.¹²

מסכת פסחים דף טו עמוד ב

ריש לקיש אמר: כל אדם שכועס, אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא - נבואתו מסתלקת ממנו. אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו - ממה, דכתיב: "ויקצוף משה על פקודי החיל וגוי", וכתב: "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה", מכלל דמשה איעלם מיניה.¹³ אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו - מאלישע, דכתיב: "לולי פני יהושפט מלך יהודה אני

כל כך, אשר מנמיק מאד את דמותו של משה כאדם, מנהיג וקרוב משפחה? נודה לכל מי שיחכימו ויאיר עינינו בנושא זה ואף יצרף דוגמאות אחרות.

⁹ כאן עונה אהרן למשה על טיעונו ההלכתי לעיל: "אם שחטתם למה לא אכלתם? אם לא הייתם עתידין לאכול, למה שחטתם?" התשובה היא שזו ההלכה שכהן גדול אונן מקריב אבל לא אוכל (תוספתא זבחים פרק יא הלכה ג). ראה גם פירוש רש"י על הפסוק המסביר את דברי אהרן למשה: "הן היום הקריבו - מהו אומר, אלא אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננים, שהאונן שעבד חילל. אמר לו אהרן: וכי הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבתי, שאני כהן גדול ומקריב אונן". והרוצה להעמיק עוד בכל הצד ההלכתי של האירוע שבפרשתנו: שלושת שעירי החטאת שהקריבו ביום השמיני (א' בניסן, ראה דברינו [אחד בניסן](#) בפרשת החודש), בעקרון של קודשי דורות (שעיר ראש חודש) מול קודשי שעה (קרבנות חנוכת המשכן), דין אונן, הזאת הדם באונן וכו', יעיין במקורות הבאים: תורת כהנים בפרשתנו, הגמרא בזבחים קא ע"א וע"ב, פירוש רש"י בפרשה (המסכם שני מקורות אלה) וכן פירוש רמב"ן (ויקרא י יט) שמסביר שכל הדו-שיח של משה ואהרן היה "משא ומתן של הלכה" ולא הייתה כאן שום בעיה הלכתית, רק משה "לא היה רואה את מעשיהם" של אהרן, אלעזר ואיתמר ולכן טעה בביקורתו עליהם.

¹⁰ ובגמרא זבחים קא ע"א: "וישמע משה וייטב בעיניו - הודה ולא בוש משה לומר לא שמעתי, אלא אמר שמעתי ושכחתי". ובאבות דרבי נתן נוסח ב פרק מ: "ומודה על האמת זה משה שנאמר: וישמע משה וייטב בעיניו". "מודה על האמת" או "מודה לאמת", היא אחת מהתכונות החשובות של תלמיד חכם. ראה מסכת אבות פרק ה משנה ז, אבות דרבי נתן נוסח א פרק לו ונוסח ב פרק מ הנ"ל ועוד, כאשר הפסוק שלנו משמש מקור מרכזי לרעיון זה. ושם גם הקב"ה מודה לאמת. ובספרות המחשבה מקובל הביטוי "קבל האמת ממי שאמר", המקור שאנחנו מצאנו לביטוי זה הוא ספר החינוך מצוה תסט. כך או כך, הודאתו של משה ונכונותו לומר בפשטות: "טעייתי" מרככת את כעסו. וכבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו טעייתי שכחתי בפרשה זו.

¹¹ זה הפסוק הפותח את פרשת חיות ובהמות האסורות והמותרות לאכילה, פרשה העוקבת את פרשת מות נדב ואביהוא (פרשת שתוי"י יין נאמרת תוך כדי הסיפור). הדרשן מביין שהדיבור בפסוק זה הוא לא רק למשה ולאהרן, אלא גם לאלעזר ואיתמר ("אליהם לאמר") וכולם ידברו אל בני ישראל. ראה סדר לימוד התורה בגמרא עירובין נד ע"ב: "תנו רבנן, כיצד סדר משנה? משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו ושנה להן משה פירקו, נסתלקו בניו, אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן ... נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקו, נסתלקו זקנים, נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקו. נמצאו ביד אהרן ארבעה, ביד בניו שלשה, וביד הזקנים שנים, וביד כל העם אחד". ראה תיאור לימוד זה גם בהקדמת הרמב"ם לפירושו למשנה. ואילו כאן, משה, אהרן, אלעזר ואיתמר כאחד. זה התיקון האמיתי לכעסו של משה, לא רק ההודאה על האמת!

¹² החצי הראשון של מדרש זה מצטרף לריכוך כעסו של משה שראינו במדרש הקודם ובמקורות שהבאנו בהערה 10 לעיל. אלא שהוא מצמצם את הודאתו של משה ל-"לא שמעתי", דרגה פחותה בהשוואה עם הגמרא בזבחים קא ע"א: "שמעתי ושכחתי", ופחותה בהרבה מלשון ויקרא רבה הנ"ל: "הוציא כרוז לכל המחנה ואמר: אני טעייתי את ההלכה ואהרן אחי בא למדני". מה שחשוב לעניינינו כאן, הוא החצי השני של הדרשה שמחזיר אותנו לכעסו של משה - דברי חנניה בן יהודה והשגת ר' יהודה עליו, אם הקפדתו (כעסו) של משה היא שגרמה לו לטעות בהלכה או שמא ההפך, טעותו היא שגרמה להקפדתו (מה שממעיט בערך הודאתו בטעותו). האם גם צמצום ההודאה ל-"לא שמעתי", בחצי הראשון של המדרש, מורה על הכעס?

¹³ הדרשן מעדיף את הכעס של משה בפרשת מלחמת מדין, על פני הכעס בפרשתנו מסיבה ברורה. בפרשתנו, בסופו של דבר משה "חוזר לתמונה". אהרן שואל: "הייטב בעיני ה'?" ומשה שומע ועונה שהדבר טוב בעיניו. הגושפנקא הסופית והסמכות הן עדיין בידי משה, למרות הכעס. אמנם: "נוח לכעוס ונוח לרצות יצא שכרו בהפסדו" (אבות ה יא, ראה פירוש ברטנורא שם), אבל בסופו של דבר הודה משה לאמת. ואילו בפרשת מלחמת מדין, לאלעזר יש את המילה האחרונה. הוא חולק אמנם כבוד למשה וחותר את דבריו: "אשר ציווה ה' את משה", אבל משה כבר לא בעסק, חכמתו נסתלקה ממנו. ונשוב עוד לדמותו ומקומו של אלעזר בכל העניין הזה.

נושא אם אביט אליך ואם אראך" (מלכים ב ג) וכתוב: "ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה' " (שם).¹⁴

ילקוט שמעוני קהלת רמז תתקעד

"אל תבהל על פיך לכעוס" - זה משה. אמר לו הקב"ה: אתה כעסת, אתה השלכת, אתה שָׁרַפְתָּ - אתה תחליף. דכתיב: "ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות", וכתוב: "פסל לך". אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים.¹⁵

מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לז

"ואינו נכנס לתוך דברי חבירו" - זה אהרן שנאמר: "וידבר אהרן וגוי הן היום הקריבו את חטאתם ועולתם וגוי" (ויקרא י ט). אלא ששיתק עד שיסיים משה את דברו ולא אמר לו: קצר דבריך, ואח"כ אמר אל משה: הן היום הקריבו ואוננים אנחנו. ויש אומרים: מִשְׁכּוֹ אהרן מתוך הצבור לחוץ ואמר לו: משה אחי, ומה מעשר הקל אסור לאונן לאכול ממנו, חטאת חמורה לא כל שכן שתהא אסורה לאונן! מיד הודה לו, שנאמר: "וישמע משה וייטב בעיניו", ובעיני הגבורה.¹⁶

ספרי זוטא, פרשת מטות, פרק לא סימן כא

לפי שנאמר: "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר" (ויקרא י טז) - אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדברי? הא ידעת שלא היתה זו אלא מידת כבוד. אמרו: אינו בדין שיהא אבינו יושב ואנו מדברין לפניו, אינו בדין שיהא משה יושב ואנו משיבין אותו, שאין שבחו של אדם שתלמידו משיבו.¹⁷ יכול מפני שלא היה כוח באלעזר להשיב? אמרת: "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא" - הא כשרצה, דבר לפני משה ולפני הנשיאים וקבלו לו.¹⁸

¹⁴ היינו שאלישע, לאחר שכעס על יהושפט, הוצרך למנגן כדי שתשוב ותשרה עליו רוח הנבואה. ראה שמונה פרקים לרמב"ם פרק ז הדין באריכות בתנאים בהם שורה או אין שורה הנבואה על הנביא. ובגמרא פסחים שם, ראה מימרא קודמת של רב יהודה: "אמר רב יהודה אמר רב: כל המתירה, אם חכם הוא - חכמתו מסתלקת ממנו, אם נביא הוא - נבואתו מסתלקת ממנו. אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו - מהלל. דאמר מר: התחיל מקנטרן בדברים. וקאמר להו: הלכה זו שמעתי ושכחתי. אם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו - מדבורה, דכתיב: חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל (שופטים ה) וכתוב: עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר". שצריך היה לעורר את דבורה לחזור ולהינבא ולשיר שיר הודיה אחרי שהתייהרה. וכל הסוגיה הזו בפסחים היא בסמוך למעשה בני בתירא שנתנו להלל את הנשיאות עקב ידיעותיו בהלכה ואח"כ התנשא עליהם. ראה דברינו [בני בתירא](#) בפסח. ועכ"פ, משה לא חטא ביהירות רק בכעס ואף ידע להודות מיד בטעותו ונראה שחטא היהירות חמור יותר וצ"ע.

¹⁵ הדרשן (או המעתיק) קיצר ולא הביא את הפסוק המלא מקהלת ז ט: "אל תבהל ברוחך לכעוס פי כעס בְּחִיק פְּסִילִים וְנוח", אם מחוסר מקום בגיליון ואם מפני כבודו של משה. עכ"פ, הרי לנו כעס נוסף של משה שבעצם אף הוא מפורש במקרא ("ויחר אף משה", שמות לב יט) - כעס חטא העגל ושבירת הלוחות (ראה הערה 1 לעיל). וכאן יש תיקון גדול בדמות לוחות שניים עד שאמרו: "אל תצטער, בלוחות הראשונות לא היו אלא עשרת הדברות בלבד ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרשות ואגדות" (שמות רבה מו א, ראה דברינו [לוחות שניים](#) בפרשת עקב). ולא לחינם מסיים המדרש שלנו בפסוק מקהלת העוקב את הפסוק בו פתח: "אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים מאלה כי לא מחכמה שאלת על זה" (ראה קהלת ז ט-י). פתח בכעס שהוא מנת הכסילים וסיים בחכמת התיקון והימים האחרונים. אבל עדיין כעס הוא דבר מגונה ואין לסמוך על חכמת בדיעבד. ראה לקח נוסף של המדרש מכעסו של משה באבות דרבי נתן נוסח א פרק א: "הווי מתונים בדין. כיצד? מלמד שיהא אדם ממתין בדבריו ולא יהי מקפיד על דבריו. שכל המקפיד על דבריו משכח את דבריו, שכן מציינו במשה רבינו בשעה שהיה מקפיד על דבריו משכח דבריו". ולא נוכל להביא את כל דרשות מוסר ההשכל שלומדים חז"ל וחכמי מחשבת ישראל מכעסו של משה ששוב ושוב משמש דמות בית אב להישען עליה.

¹⁶ חזרו לכעס משה בפרשתנו ולאבות דרבי נתן, אך המוטיב הפעם הוא התנהגות אהרון ובניו שבהדרגה עולים כדמויות משנה חשובות מאד, בפרט בכעס זה ובכעס מלחמת מדין. ראה המשך המדרש שם (שאמנם מוקף בסוגריים): "כיוצא בו: ויקצוף משה על אלעזר ועל איתמר בני אהרן. מכאן אמרו: כשאדם עושה משתה לתלמידיו, אינו נותן פניו אלא בגדול. וכשהוא קוצף, אינו קוצף אלא על הקטן, שנאמר: ויקצוף על אלעזר ועל איתמר - מלמד שאף אהרן היה בקצפון. אהרן היה גדול ממשה וגדול מאהרן הקב"ה. ולמה לא דבר עם אהרן? על שלא היו לו בני עומדים בפרץ. שאילו היו לו בני עומדים בפרץ אלעזר ואיתמר, לא גרם חטא לנדב ואביהוא". משה כועס על אלעזר ואיתמר שלא עצרו את אחיהם הגדולים, נדב ואביהוא ולא מנעו את האסון!

¹⁷ מדרש זה הוא בפרשת מטות ודורש את הכעס של משה על ראשי המטות שהחיו את בנות מדין שאינן נשואות. ראה גמרא שבת סד ע"א: "ויקצוף משה על פקודי החיל, אמר רב נחמן אמר רב בר אבוב: אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקלכם הראשון?". אבל על מנת לדרוש את הכעס על ראשי המטות, חוזר המדרש לכעס בפרשתנו בנושא אי אכילת שעיר חטאת ראש חודש ושרפתו. משה כועס על אלעזר ואיתמר בעוד שבאמת היה כעסו מופנה כלפי אהרון אחיו. ראה דברי רש"י בשם תורת כהנים: "בשביל כבודו של אהרון הפך פניו כנגד הבנים וכעס". ובלשון תורת כהנים שבידינו: "מלמד שנתן פניו כלפי פניו וכעס כנגד אהרון".

¹⁸ אנחנו בכעס אהרון של משה, אחרי מרה, חטא העגל, חנוכת המשכן, מי מריבה וכל השאר. משה כבר יודע שהנהגה עוברת לדור הצעיר ושהוא אינו נכנס לארץ. כאן, נזכר הדרשן בכעס שבפרשתנו וחוזר ומסיק שכבר שם, היה כוח בידי אלעזר ואיתמר לענות למשה. היה להם גם צידוק למעשיהם שהרי אמנם אין אדם מורה הלכה בפני רבו, אבל רבו כועס ומתוך שהוא כועס הוא בא לידי טעות בהלכה ואולי בכגון זה מותר ואף מצווה בידי התלמיד להעמיד את רבו, בצורה זו או אחרת, על טעותו. אלעזר ואיתמר, שאותם תוקף משה משום שחס על כבוד אחיו, נשארים שותקים מפני כבוד אביהם (שאכן הוא זה שענה בסוף למשה) ומפני כבוד

ספרי במדבר פיסקא קנז

"ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה" - משה רבינו, לפי שבא לכלל כעס בא לכלל טעות. ר' אלעזר בן עזריה אומר: בשלשה מקומות בא משה לכלל כעס ובא לכלל טעות. כיוצא בו אתה אומר: "ויקצוף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמר מהו אומר מדוע לא אכלתם את החטאת וגו' " (ויקרא י ז). כיוצא בו אתה אומר: "ויאמר להם שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים" ... משה רבינו, לפי שבא לכלל כעס - בא לכלל טעות. ויש אומרים משה נתן לו רשות לאלעזר הכהן לדבר שכשיפטר משה מן העולם לא יהיו אומרים לו בחיי משה רבך לא הייתה מדבר עכשיו מה אתה מדבר.¹⁹

שבת שלום
מחלקי המים

מים אחרונים: ראה מדרש תנחומא ודברים רבה פרשת ואתחנן במדרש הפיוס בין משה ובני ישראל ערב מותו: "אמר להם לישראל: הרבה ציערתי אתכם על התורה ועל המצוות, ועכשיו מחלו לי. אמרו לו: רבינו אדונינו מחול לך. אף ישראל עמדו לפניו ואמרו לו: משה רבינו, הרבה הכעסנוך והרבינו עליך טורח, מחול לנו, אמר להם: מחול לכם". שככו הכעסים.

משה דודם רבם של כל ישראל: "שאינן שבחו של אדם שתלמידו משיבו". אבל כוח יש בהם וכוח זה, כולל הכוח להבליג ולשתוק כשגדול מהם כועס ובא לידי טעות - הוא שמכשירם לעמוד בהנהגת הדור הבא ולהנחיל את בני ישראל את הארץ. ואכן, בפרשת מטות, שוב אין אלעזר שותק! ואפילו פנחס בנו מדבר דברים ברורים עם משה. ראה ספרי במדבר פיסקא קנז: "ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה, אמר לו פנחס: רבינו, כשם שפקדתנו כך עשינו". ראה שוב דברינו [חילופי דורות ומשמרות](#) בפרשת פנחס.
¹⁹ וכן הוא באותו מדרש ספרי בפיסקא קמ לגבי יהושע: "וסמכת את ירך עליו. אמר לו: משה, תן לו תורגמן ליהושע להיות שואל ודורש ומורה הוראות בחיך. כשתפטר מן העולם לא יהו ישראל אומרים בחיי רבו לא הורה ועכשיו הוא מורה!". הרי לנו שוב שדרוג מעמדו של הדור הצעיר שאולי גם זה מספיחי כעסיו של משה: לוחות שניים ודור מנהיגים חדש. אגב שים לב שבמדרש זה שלושת הכעסים הגדולים הם: פרשתנו, מדין ומי מריבה. יצאה מרה ונכנסה מריבה. וכן מביא רש"י בפירושו לבמדבר פרק לא פסוק כא: "לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל טעות, שנתעלמו ממנו הלכות גיעולי נכרים. וכן אתה מוצא בשמיני למילואים ... ויקצוף על אלעזר ועל איתמר, בא לכלל כעס, בא לכלל טעות. וכן בשמעו נא המורים ויך את הסלע, ע"י הכעס טעה" (ורמב"ן כדרכו חולק אבל כל זה שייך כבר לפרשת חוקת הבעל"ט).